

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

Quomodo à personis, rebus & signis, concitetur iracundia. Capvt XXXI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Sextò, non modo presentis mali vis erit commemoranda, sed etiam futuri, si talis iniuria fuerit impunita, terror ex varijs adiunctis incutiendus.

Septimò, si qua externa species animos irritare acrius potest, tempore, & loco erit adhibenda.

Octavò, si suspicio sit affectati motus, aut animi priuato odio inique affecti, tum lentè, remissè, callidè oratores progredi solent, & simplicem magis rei narrationem, quàm vllà amplificationem pertextere.

Nonò, permagna habenda est rerum, personarum, locorum, temporumque ratio, vt pro istorum varietate motus aut sint acuti, aut lenes, aut mediocres: nec sint comicè iracundi, nec muliebres, nec tragicis minis, & doloribus intemperantes.

Decimò, curandum est vt orator deorum personæ retineat, neque ipse actione intemperanter abutatur: quæ omnia peius exemplis illustro.

Quomodo à personis, rebus & signis, concitetur iracundia.

CAPVT XXXI.

Cic. de Harusp. resp. Persona in odium adducitur à vitijs animi, & corporis, atque ipsius conditionis indignitate.

nitate. Is Ciceronis modus quam optimus mihi videtur. Etenim si vnum hominem deterrimum, poëta præstanti aliquis ingenio, fictis conquisitisque vitijs deformatum vellet educere, nullum profectò dedecus reperire posset, quod in hoc non inesset, multaque in eo defixa, ac penitus haerentia præteriret. Appositum initium, pergit, & ad commouendos animos deterrima affect vitia, contra Deos, patriam, parentes, quæ homo ille perpetravit *Diis (inquit) immortalibus*, & patriæ nos primum natura conciliat, eodem enim tempore, & suscipimur in lucem, & hoc spiritu coe est augemur: & in certam sedem ciuitatis, ac libertatis ascribimur. Ille parentum non veni, sacra, memoriam, Fonteciano nomine obruit, Deorum ignes solemnes, mensas, abditos, ac penetrales focos occultat, & maribus non inuisa solum, sed etiam inaudita sacra inexplabili scelere peruertit, idemque earum templis inflammat Dearum, quarum ope etiam alijs incendijs subuenitur. Quid de patria loquar, qui primum eum ciuem vi, ferro, periculis, vrbis, omnibus patriæ præsidijs depulit, quem vos patriæ confuatores esse sapissimè iudicaueritis, &c.

Hæc oratio grauis est, distributa, & præteritum exaggerata. Audiam Gregorianæ eloquentiæ fulmen, vt Cappadocem delictibus in odium adducat.

Gregorius Nazianzenus Orat. XXI. in Athanasium.

ΤΕΡΑΣ ἢ Καππαδοκίον, ἐκ τῶ ἐσχάτων ἡμετέρων ὀργάνωσιν, πονηρὸν τὸ γένος, πονηρότερον τὴν διάνοιαν οὐδὲ παντελῶς ἐλευθεροῦ. ἀλλ' ἐπιμικτοῦ, αἶον τὸ ἡμιόνων γινώσκοντα τὰ μὲν πρῶτα Σαταρζης ἀλλοτρίας δόλον καὶ μάχης ὄνειρον, πάντα, καὶ ποιῆμα, καὶ λέγει ἐπὶ τῆ γαστρί μεμαδικός, τὰ τελευτάα ἦ, καὶ πολιτεία παρρησφιδάρην, καὶ πειθεὶν ταύτης τὰ ἔσχατα, ὅθι ὑείων κρεῶν ὑπαόοχέα γενέσθαι, οἷς τὸ στρατιωτικὸν ζέρεται. εἶτα κακὸν περὶ τῆ πύσιν γενόμενον, καὶ τῆ γαστρί πολιτευσάμενον. ἐπειδὴ τὸ σῶμα ὑπελείπεται μόνον δρασμὸν σίνεσι, καὶ ἄλλω δὲ ἄλλης ἀμέθων χῶσαν, καὶ πόλιν. (αἶα τὰ τ' φυγάδων) τέλ-

Cappadox quoddam monstrum, ex ultimis terræ nostræ finibus oriundum, mularum genere, animo peius, ac omnino quidem ex parte liberum, sed dubium, ac permixtum, cuiusmodi mularum genus esse constat, primum alienæ mensæ mancipium, atque offa venale, sicque comparatum, & edoctum, vt omnia ad ventris gratiam tum faceret, tum loqueretur, tandem cum ad Remip. gerendam pestilenter se conuulisset, atque extrorsum, & fordissimo illius muneri, hoc est, suis carnibus, quibus turba militaris alitur, suscipiendis, profectus fuisset, atque in commisso sibi negotio infidum se præbuisset, totamque muneris sui administrationem ad ventrem retulisset, posteaquam nihil illi præter corpus reliqui fuit, profugiendi consilium capit, atque aliam ex alia regionem, ac ciuitatem (vt fugitiuorum mos

ἐπὶ χαλῶ τῷ κοινῷ τῆς ἐκκλησίας. οἷόν τις λίγυπτιὰκὴ πηγή, τὴν Αλεξανδρίαν καταλαμβάνει. ἐν ταῦτα τ' ἄλλης ἴσταται, καὶ τῆς κενύργιας ἀρχεται, καὶ ἦν τὰ ἄλλα μὲν οὐδενός ἀξίον, οὐ λόγων ἐλευθερίων μετετχηκώς αὐτὴν συνίστανται μὲν, ὅσα εὐσεβείας σχῆμα γ' οὐν τι καὶ πᾶσιμα κοινὸν περιείμην, κακουργήσαι, καὶ συγγέαι πράγματα πάντων δεινότερα.

mos est) subinde permutans, postremò ad cōmunem Ecclesie perniciem, instar cuiusdam Aegyptiacę plage Alexandriam inuadit. Hic vagari desinit; improbitatem autem, & versatiam auspicatur. Ac cętera quidem nullius pretij erat, nō liberalibus disciplinis imburus, non in congressu, & colloquio facetus, non pietatis latuam saltem, & inanem speciem præferens, verū ad suscipienda facinora, resque perturbandas appositis.

simus.

Item Iuliani orat. IIII.

Αλλ' ἐπιείκει με μαντικὸν ἢ τῷ ἦθος ἀνωμαλία, καὶ τὸ περιττὸν τ' ἐκείσεως. ἔτι περ μάντις ἀρετῶν, ὅς τις ἐκάζει μᾶλλον καλῶς οὐδενός γὰρ εἰδοίκε μοι σημεῖον εἶναι χρηστῶ, ἀνὴρ ἄσπλαγχνος, ἀμφοὶ παλῶ μύθοι, καὶ ἀνασχηκῶ μύθοι. ὀφθαλμὸς σοφῶ μύθῳ, καὶ περιπερό μύθῳ, καὶ μανικὸν βλέπων, πόδες ἀσταθῆντες, καὶ μετακλάζοντες, μυκτῆρ ὕβριν πνέων, καὶ περιφρόνησιν, προσάτωσ' σχηματισμοὶ καταγέλαστοι. τὸ αὐτὸ φέροντες γέλωτες ἀκρατεῖς τε, καὶ βρασματοῦ εἰς, νέουσις καὶ ἀναεύσεις, σὺν οὐδενὶ λόγῳ, λόγῳ ἰσάμυθος, καὶ κοπῶ μύθῳ πνεύματι, ἐρατήσις ἀτακτοὶ καὶ ἀσύνηλοι ἀποκρίσεις οὐδὲν τῶτων ἀμείνωσι, ἀλλ' ἄλλως ἐπεμεινῶσασα, καὶ ὅσα εἰσαίει, οὐδὲν τὰ ζεῖ προῖδσασα παρθεύσεως. ἢ ἂν χαρῶ ἕκασον γράφοιμι, τὸ τὸν πρό τ' ἔργων ἐδεασάμεν, ὃν καὶ ἐπὶ τ' ἔργων ἐγνώρισσα.

Sed me morum, ac gestus ipsius inaequalitas, atque ingens quaedam mentis emotio vatem efficiebat; siquidem vates ille optimus est, qui recte conijcere nouit. Neque enim mihi boni quicquam significare videbantur, ceruix minime firma, humeri, quos subinde agitabar, & attollebar, oculus vagus, & oberrans, ac furiosum quiddam intuens, pedes initabiles, & titubantes, nasus contumeliam spirans, vultus lineamenta ridicula, idem significantia, risus proterui, & aestuantes nutus, & renurus omni ratione carētes; sermo hærens, spirituque intercusus; interrogationes præcipites, & imperite, responsiones his nihilo meliores, alia in alias insultantes, non autem graues, & constantes, nec eruditionis ordine progredientes. Quid singula describere necesse est? Talem ante opera conspicatus sum, qualem in operibus postea cognoui.

Iuliani de scriptio.

Sidon. Apol. ep. 13. li. 3.

Eodem genio, sed impari stylo, Gnatonem improborum signiferum, Sidonius Apollinaris efformat, de quo plenius in libro descriptionum, post multa eius crimina addit; Foxculentia omninò par cloacali, quæ quò plus commota, plus fœtida est. Ita viuens, paucis voluptati, nullis amori, omnibus risui, vesicaru ruptor, fractorque ferularum, bibendi auidus, auidior detrahendi, rabido pariter ore spirans cœnum, spumans vinum, loquens venenum facit anibigi putidior, temulentior, an facinorosior existimetur. [Subiungit de corpore]. Enimvero ille sordidior est, atque deformior

cadauere rogali, quod facibus admotis semicom bustum, moxque sidente strue torrium deuolutum, reddere pyræ iam fastidiosus pollinetor exhorret. Præter hæc lumina gerit idem lumine carentia, quæ stygiæ vice paludis voluunt lachrymas per tenebras gerit & aures immanitate barrinas, quarum fistulam biforem pellis vlcerosâ, circumuenit saxeis nodis, & tofosis humore verrucis; per marginem curuum protuberantibus, portat & nasum, qui cum sit amplus in foraminibus, & strictus in spina, sic patescit horrori, quod angustatur olfactui, præterdit os etiam labris plumbeum, tictu ferinum, gingiuus purulenti.

Ecc tmm.

tum, dentibus buxeum. Et cetera, quæ ille grandi, & horribili oratione.

Omitto quæ habet Demosthenes in Aechinem, Aristogitonem, & Midiam: Cicero in Pisonem, Vatiniū, Clodium, Antonium & ceteros.

Iam ubi hac, & simili proposita immanitate; obiecta est eius, qui in odium adducitur species, si contra lætæ personæ dignitas opponatur, confurgit indignatio; vt,

Cic. 4. Philipp.

Est igitur, Quirites, P. R. Victori omnium gentium, omne certamen cum percussore, cum latrone, cum Spartaco.

Salust. in orat. Philipp. 2.

Et apud Salustium. Proh Dij boni, qui hanc urbem, omiſſa cura adhuc regitis: Marcus A Emilius omnium flagitiosorum postremus, qui peior, an ignauior sit deliberari non potest, exercitum opprimendæ libertatis habet, & se è contempto metuendum effecit: vos mussantes, & retractantes verbis, & vatū carnibus, pacē optatis magis, quam defenditis.

In factō demū proponendo, & aptissimis verbis, atque sententijs explicando, per magna totius affectus vis consistit.

Greg. Nazianz. orat. 3. in Iulianum.

Quid illud Marci Arethusij martyrium, quod narratur à D Gregorio Nazianzeno, sine iusto iracundiæ dolore in auctorem supplicij, & singulari in Martyem miseratione audiat?

Ducebatur senex sacerdos, Athleta voluntarius, per mediam ciuitatem, omnibus, præter persecutores, & carnifices tum ob ætatem venerabilis, tum ob vitæ probitatem venerabilior. Ducebatur porro ab omnibus cuiuslibet ætatis, & conditionis, ac fortuna, æquè videntibus viris, & sceminis; adolescentibus, & senibus; tam publica negotia administrabant, quam qui honoribus, ac dignitatibus præditi erant; hoc vnum certamen cunctis propositum erat, vt furoris aduersus senem immanitate sese mutuo superarent, omnibusque pietatis pars esse censebatur; quam plurimis cum malis afficere, pugilemque senem, aduersus totam ciuitatem decertantem superare. Raptabatur per plateas, volutabatur in cloacis, crinibus, & quauis alia corporis parte admixta, nempe cruciatibus, contumelia ab ijs traheretur, qui in Mithræ sacris huiusmodi supplicij iuste cruciantur. A pueris ad pueros pendulus remittebatur, qui cultis pennatis generosum illud corpus certatim excipientes, instar ludi diram agebant tragœdiam.

Tormentis etiam tibiæ illius ad ipsa vltimè ossa comprimebantur, lincis filis amputabantur aures, tenuissimis quidè illis, sed firmisissimis. Ipse interim sporta in alium sublatus, melle, & iusculo vndique perfusus, apibus, & vespis meridiano tempore pungebatur, ardentissimo sole lucente, atque huiè quidem carnes colliquante, illis autem beatarū carnum, non enim dixerim miserarum, esum acriorem efficiente.

Hæc è Græcis Latine expressa, ne Græcis vsq; testimonijs, paginas oneremus: quæ vel liquidè, simpliciterq; narrata, ad motus cœlitandos vim habent non mediocrem.

Sic Galgacus apud Cornelium Tacitū Britannorum suorū animos, odijs aduersus populum Romanum iritans, quam excellè, & Romanorū crudelitatem, & suorū miserias narrat.

Raptores (inquit) orbis, postquam cuncta vastantibus defuere, terras, & mare scrutantur: si locuples hostis est, auari, si pauper, & Romaniorū crudelitatem, & suorū miserias narrat.

Raptores (inquit) orbis, postquam cuncta vastantibus defuere, terras, & mare scrutantur: si locuples hostis est, auari, si pauper, & Romaniorū crudelitatem, & suorū miserias narrat.

Soli omnium opes, atq; inopiam pari affectu concupiscunt. Auferre, trucidare, rapere falsis nominibus imperium, atque ubi solitudinem faciunt, pacem appellant. Liberos cuique, ac propinquos suos natura charissimos esse voluit: hi per delectus alibi seruituri auferuntur. Coniuges, forefisque & si hostilem libidinem effugiant, nomine amicorum, atque hospitum polluntur. Bona, fortunæque in tributum egerunt, in annonam frumentum, corpora ipsa, ac manus syluis, ac paludibus communiendis, verbera inter, ac contumelias conterunt. Nata seruituti mancipia semel veniunt, atque vltro à dominis aluntur. Britannia seruitutem suam quotidie emit, quotidie pascit. Hæc ad mouendam iracundiam graui-

ter, & amarulente dicta. Quid si iam accedant vehementium figurarum emissiones, vt;

Καὶ τὰ ἴαδ' αὐτῶν ἐαυτῶν πεπραμένα ὁ κατὰ κράτος πολὺ μῆτι βλέπων εἰς ὑμᾶς. Deinde tot criminum sibi conscius impurus ille audebit in nos intueri. Et cōtra Aristogitonē καὶ οὐδὲν ὑμῶν χολῶν οὐδ' ὄργῳ ἔχῃ φανήσεσθαι ἐπ' οἷς ὁ θεὸς ὑπὸς αὐτοῦ: καὶ ἀναδὲς ἀνθρώπος οὐτοσὶ ἐπὶ αἰῶνι τοῖς νόμοις. Nullus deinde vestrum succensere, & irasci videbitur, in ijs quibus execrandus ille, & exhausti pudoris homo leges violat.

Hæc sunt faces, & classica. Quid Cicero? quo genio in odium, & iracundiam rapit.

Cum

Cum quidem tu, o vecors, & amens, cum omnes boni, abisti, inclusique mœrent, tēpla generent, tectū ipsa vrbis lugerent, complexus es istud funestum animal, ex nefarijs stupris, & civili cruore, ex omnium scelerum importunitate, & flagitiorum impunitate concretum: Atque eodem in templo, eodem loci vestigio, & temporis, abiria non meisolum, sed patriæ fœnecis abstulisti. Quid ego illorū dierum epulas? quid lætitiā, & gratulationē tuam? quid cū tuis sordidissimis gregibus intemperatissimas perpotationes prædicē? Quis te illis diebus sobriū? quis agentē aliquid, quod esset libero dignum? quis denique in publico vidit: cum collegæ tui domus cātū, & cymbalis personaret? cumque ipse nudus in conuiuio saltaret in quo, ne tum quidem, cū illum suum saltariorum versaret orbem, fortunæ rotā perimefecerat. Hic autem non tā musicus iacebat in suo Gregorū fatore, atq; vino, quod quidem istius in illis Reipublicis, quasi aliquod Lapitharum, aut Centaurorū conuiuium ferebatur: quo nemo potest dicere, vtrum iste plus biberit, an vomuerit, an effuderit.

Hæc crudelitas, & turpitude tam sublimi oratione expressa, ingentes habet aculeos. Post hæc modo vibrantur confertæ exclamationes: vt, O tenebræ, o lutum, o sordes! Et alibi: O scelus, o portentum in vltimas terras exportandum! Et rursum: O spectaculum miserum, atque acerbum ludibrio esse verbis gloriam, P. R. nomen, in hominum conuentu, atque multitudine, piratico Myoparone, in portu Syracusarum, de classe populi Romani triumphum agat pirata, cum prætoris nequissimi, acerbissimi que nauim prædonum xemi aspergerent.

Modò apostrophæ, & conuersiones accedunt ad homines, ad Deos. vt,

Per Deos Immortales, Iudices, quo tandem animo sedetis, aut hæc quemadmodum auditis; vtrum ego desipio, & plusquam satis est, doleo in tanta calamitate, miseriaque foetiorum? an vos quoque hic acerbissimus innocentium cruciatus, & maxor pari sensu doloris afficit, &c. Ad Deos, vt, καλῶ ἢ ἐναντιὸν ἡμῶν ὦ ἀνὸ θεῶν Ἀθηναῖοι τοὺς θεοὺς ἀπαγ-
τας.

Modò comparata proferuntur exempla. Quis hoc fecit vlla in Schyria tyrannus, vt eos, quos luctu afficeret, lugere nõ sineret?

mœrorem relinquis, mœroris auferis insignia, eripis lachrymas, non consolando, sed minando.

Modò per prosopopœias orationes exprimentur, mortui ipsi ad tribunal Iudicium, & confessum auditorum appellantur; siquidem Orestes apud Libanium, apte admodum patris demortui animam, & Apollinem Pythium, tanquam innocentia suæ propugnatores aduocat. Ad summum tanquam balistis exploduntur indignationes, execrationes, dira, & cætera id genus, de quibus in figuris. Adduntur etiam minime, & varij terrores incuriuntur, vt [Erit, erit illud tempus.] & similia.

Quod si etiam signa extiterint, vt corpora spurcè tractata, liuores, cruor, vulnera, vites, gladij, suppliciorum instrumenta.

Signa externa aptè hic proferuntur.

Clotildis, Clodouæi filia, & Childeberti, Clotharij, atque Theodorici Regum Francorum soror, ab Almarco Rege Visigothorum Ariano, cui nupserat, ignominiose, duritèque tractata, imbutum suo cruore sudarium ad fratres Reges misit, quibus veluti literis sanguine exaratis perciti, classicum tota Francia cecinerunt, & immane illud bellum consistarunt; quo res Visigothorum prorsus attrita ceciderunt. Nec altares magis P. R. excitauit, quam cum Antonius Casaris vestem explicans exclamauit;

Ὁ σοφὴς ἐπὶ ἀραγμένης βῆσιν τὸ σφαιρομόνον ὡς εἰσικεν ἑλαβες ἐν ταύτῃ σφαιρῆς.

Paul. Aemil. l. i.

Diol. l. 44.

De varietate motuum iracundia, & eorum vsu.

Ac de vitiosis motibus in hoc genere.

CAPVT XXXII.

A Dhibenda est à prudenti felicior oratore permagna in hisce motibus concitandis temperies, vt insanos quosque, & ignauos reiciat: sanos contra, & generosos studiosissime consequatur. Primum quidam motus sunt iracundiæ, qui videntur magni, & violenti, sed re ipsa verbosi sunt, degentes, ignaui: qui a comicis, plebeijs hominibus tribui solent: Rumpuntur enim nonnūquam iracundiæ, & quo magis irascuntur, eo pleniorē omnium capiunt risum. Talia sunt ista apud Terentium.

Ecc 2 Intro

Demosth. de coron. a. Cicero in 2. 780 m.